

Borja Bagunyà: "La violència ha entrat amb força en la novel·la catalana dels darrers anys"

Entrevista a l'escriptor i cofundador de l'escola de literatura Bloom

Andreu Barnils
1241 Articles

Borja Bagunyà, escriptor, va fundar amb Lana Bastasic l'Escola de Literatura Bloom a Barcelona, on s'imparteixen seminaris d'escriptura, sí, però sobretot de literatura. Aquí es llegeix, en seminaris sobre crònica periodística, Heidegger i Robert Coover; o, en seminaris de lectura lenta (dedicant nou mesos a llegir un llibre), La broma infinita, de Foster Wallace, o Vida i opinions de Tristram Shandy d'Sterne. Una vegada l'any publiquen la revista de literatura comparada Carn de Cap. VilaWeb ha

volgut entrevistar aquest escriptor, aquest lector, per mirar de fer una petita radiografia de la literatura catalana actual, i saber quins temes s'hi tracten, quina llengua s'hi fa servir, quina crítica tenim i per què ell dóna tanta importància a les revistes. I també perquè ens parli de la seva darrera obra, *Breu història del mandat* (Fragmenta).

—**Vau néixer en una casa amb llibres?**

—Sí. Molts llibres i molt desordenats. Ma mare ha estat tota la vida professora de llar d'infant, i mon pare, bibliotecari. Els llibres estaven desordenats, i les meves lectures, també.

—**I el mètode de lectura, quan l'agafeu?**

—Vaig fer un any de medicina i vaig canviar primer a audiovisuals i després a teoria literària. I en aquest trànsit, vaig agafar mètode. Em volia dedicar al cervell i a la psiquiatria. Em fascinava el cervell. I entrar a la psique pots fer-ho des de medicina, des de psicoanàlisi, des de la literatura o la poesia.

—**El darrer llibre publicat és un assaig, *El mandat*.**

—Això va sortir de la col·lecció que dirigeix Anna Punsoda, a Fragmenta, que ens va proposar a una sèrie d'autors que triéssim una frase, un passatge, de la Bíblia. Jo vaig triar el moment clàssic en què Déu demana a Abraham que sacrifiqui els seus fills. Però no m'interessava tant parlar del sacrifici com parlar del mandat. I l'assaig són diverses declinacions d'aquest mandat. En el cas de l'escena bíblica, el mandat és claríssim. Però què passa quan aquest Déu es retira? I ja no tenim Déu, però tenim l'espectre del pare mort de Hamlet, que diu: "M'ha mort el meu oncle, revenja't!" Allà hi ha un mandat. Però Hamlet ja no l'agafa com Abraham (ara hi vaig i el mato) perquè Hamlet dubta. Dubta com fer-ho, dubta si és legítim. El mandat comença a trontollar. Què passa quan, al segle XIX, Daniel Paul Schreber, aquest jutge alemany delirant, psicòtic, diu, o sent, que Déu el converteix en dona perquè vol que doni llum a la nova raça alemanya? Un altre mandat. Aquest paio passa a ser el primer cas d'un delictes psicòtic paranoic. O fins a quin punt el mandat contemporani és aquest imperatiu del gaudi? Ja aprofites prou el temps? Ja t'ho has passat prou bé en aquesta

festa? No creus que t'ho pots passar una mica millor? Aquest imperatiu del gaudi contemporani és particularment pervers perquè ens sotmet encara més allà on nosaltres creiem que exhaurim la nostra llibertat. Segur? Pots no anar-te'n, pots no gaudir? Sense culpa, no. Com que apareix la culpa, apareix el mandat.

—**La vostra escola és de literatura. Per què en dieu de literatura?**

—La Bloom és una escola de literatura, no d'escriptura. Ja fem seminaris d'escriptura, però sobretot organitzem seminaris entorn de tot el que creiem que pot interessar a un escriptor contemporani. Ara Míriam Cano ha començat un seminari sobre la crònica periodística. Tenim un seminari sobre Heidegger i com Heidegger llegeix tota una sèrie de poetes. Joestic acabant un seminari sobre tres autors postmoderns nord-americans, que són Robert Coover, Thomas Pynchon i Cynthia Ozick. L'any passat, vam fer també un seminari de lectura lenta: llegim un llibre durant nou mesos. Vam començar amb l'*Odissea*, *La broma infinita* de Foster Wallace, el *Tristram Shandy*, de Sterne, i aquest any volíem fer *El quartet d'Alexandria*.

—**Si jo us preguntés quina mena de temàtica escriuen els catalans, de què parlen... Hi ha tanta autoficció com em sembla a mi? Tens un periodista que et fa una novel·la sobre... un periodista. Un excursionista que et fa un sobre llibre sobre... un excursionista.**

—L'autoficció s'ha fet sempre i és un gruix que es troba a totes les literatures. L'autoficció es genera als setanta, amb els moviments de reivindicació de drets civils, quan tot de comunitats explotades, violentades, no es troben representades en el discurs oficial. Amèrica és el país de la llibertat i aquí tothom és igual. Què passa? Jo sóc un home negre, gai, a Chicago i no tinc aquestes oportunitats. A mi m'allisen cada dos per tres. Com puc contradir aquest discurs oficial, quan no hi ha Twitter, ni xarxes, ni res? L'única cosa que puc fer és dir: "Mireu, la meva experiència és aquesta." I això és anar a l'autoficció. Què passa ara? L'autoficció s'ha anat diluint i ha anat perdent la línia política original. Sembla que hagi pres una mena de deriva o d'explicació de tota experiència, que es creu única, valuosa. Crec que el problema de l'autoficció –i això sí que és un plus, diguem-ne, a la literatura catalana contemporània– és que ha abandonat la lluita política original, ha deixat d'orientar-se cap a aquesta dimensió d'una lluita política, d'una experiència carregada políticament, com també ha qüestionat quina diferència hi ha entre l'autobiografia i la ficció. Aquesta és tota la línia, si vols de Vila-Matas i altres. Tots els autors que treballen en aquestes línies, en aquests marasmes complicats de definir, crec que són molt interessants.

—**I a banda d'autoficció, hi ha més temes?**

—Hi ha una certa novel·la catalana que parla d'una sèrie d'experiències que volen tocar l'emoció i que normalment cau en el sentimentalisme escrit des d'un realisme molt finet, sense problematitzar. Això és un gruix molt important. Després, hi ha la línia de mantenir viva tota aquesta experimentació formal, com Roser Cabré, des de la ciència-ficció. Dins aquest camí tens Ferran Garcia, amb les seves tres novel·les. L'última, *Guilleries*, però també *Recorda que moriràs* (Males Herbes), són novel·les que treballen des de tot un altre imaginari, molt més fosc, que interroga la qüestió de la violència i del mal. I aquí sí que hi veig una línia aquests últims anys.

—**Quina?**

—La violència. *La Musa Fingida* (Males Herbes), de Max Besora, també és un treball sobre unes formes d'ultraviolència. El *Triomfador* de Joan Jordi Miralles és un altre estudi sobre una altra mena de violència. En aquest cas, l'assetjament, institucionalitzat. Per tant, sí que veig que aquests últims anys la pregunta o la interlocució sobre la violència va apareixent. Si això és una manera directa o indirecta de respondre...

—**A les hòsties de la policia del Primer d'Octubre...**

—Exacte, i per extensió, a la presa de consciència d'una violència institucional, no sabria dir que no. I aquí, per exemple, tinc una miqueta de suspicàcia amb la idea que es va reclamant de no tenir novel·la sobre el procés. Doncs tenim novel·les que tracten sobre què passa amb certs tipus de violència. I aquestes violències són estructurals, són ideològiques, són físiques, són de tota mena. La violència ha entrat amb força en la novel·la catalana dels darrers anys. Jo no voldria dir que són autors que parlen del procés, ni de bon tros, però que l'ignoren tampoc no ho podria dir. El terreny imaginatiu al voltant de la violència, crec que fa una via interessant

—**Comenteu la frase "No tenim crítica".**

—No sé si hi estic tan d'acord. Crec que la crítica ha de poder treballar diversos ritmes. I no sé si els ritmes es treballen igual. Hi ha la ressenya de novetats, normalment amb espai breu i més orientat a

dir sí o no a un acte de venda o de compra. Després hi ha una crítica una mica més pautada, quan ja han passat dos, tres, quatre mesos des de la publicació d'aquest llibre. I més tard hi ha la mena de crítica, que introdueix la Lectora, o els Marges o altres espais que no estan tan, tan, tan lligats amb la novetat, que es permeten de fer el que seria pròpiament de crítica, que és mirar-t'ho amb calma, a anys vista, absolutament deslligat de la novetat, i que no sigui només respondre la pregunta de si és un bon llibre o un mal llibre.

—**La gent continua fent els tres actes? Amb *Els angles morts (Periscopi)* no ho vau fer.**

—Som pocs els que no ho fem, i quan ens trobem ens abracem. Perquè estem molts sols. Els que no fem els tres actes estem molts sols.

—**Als que us dediqueu a la literatura us passa, com a la classe política, que la gran àgora és Twitter i com que és una àgora molt agressiva el debat també ho és?**

—Twitter és molt petit. Sembla que és la gran àgora pública, però compta quanta gent hi participa. Vuit-deu persones? Quinze, que es passen el dia piulant? No dic que no siguin influents, però sempre em fa l'efecte d'aquelles pel·lícules de dibuixos animats en què s'obre una porta, hi ha una llum més o menys expressionista, es projecta una ombra gegantina... i resulta que és un ratolí. Fora d'aquí, debatem constantment. El que passa és que no es visibilitza. Però la revista els Marges fa una feina que crec que últimament és molt bona, la Lectora fa una feina molt bona. l'Avenç, tristament, tanca.

—**Un dels debats del moment és sobre Andrea Genovart i la seva novel·la, *Consum preferent (Anagrama)*, i l'ús de l'espanyol i referents espanyols al llibre. En aquest debat on us situeu?**

—Puc entendre més o menys les dues posicions. És a dir, incorporar el castellà en una novel·la que vol ser literatura catalana naturalitza un català castellanitzat. I demanem a la literatura que resisteixi això, insistint en el català i preservant aquesta realitat catalana. És una opció. No em sembla pas una mala opció. I crec també que la immensíssima majoria d'escriptors catalans prenen aquesta opció. L'opció de no fer servir el castellà. Jo també, tot i que a *Els angles morts* hi tinc algun fragment d'un castellà d'un argentí. No crec que això atempti contra res. La diferència, crec, és que en aquesta novel·la ja no és un episodi (com en el cas de la Irene Solà) sinó que el castellà forma part del llenguatge del narrador, narrador que s'hauria de veure com un personatge. Et pot agradar més o menys, però si per la novel·la aquesta acció està justificada per què no ho hauries de fer? Entenc, doncs, tot el vessant lingüístic, i per una altra banda em resisteixo a acceptar que factors externs a una novel·la puguin entrar com a judici, com a criteri d'aquesta escriptura. Perquè ara és la qüestió de la llengua. Molt bé. Però i si després resulta que agafem com a exemple no la llengua, sinó l'ètica, la moral? Llavors no podem fer servir o fer parlar els fets personals en segons quins termes?

—**Bé, ja passa. Censuren obres perquè no són políticament correctes.**

—Hi ha novel·les que han tingut problemes amb l'editorial perquè hi ha assassinats d'una persona racialitzada. No pot morir una persona racialitzada. Però és que la novel·la és un assaig sobre un psicòpata! Si la novel·la no es pot permetre entrar en aquests llocs... No hem d'oblidar que la novel·la no és un reflex de la realitat. La novel·la produeix mons, i pot violentar la teva idea de món, i això està molt bé. Pot ampliar-la, pot ensenyar-te'l, des d'una altra llum, pot dir-te això que tu creus que és de bona persona, en el fons és de ser un pervers o és d'un egoisme salvatge. Dir que no podem permetre'ns això, per mi és perillós. En el moment que acceptem que un criteri polític, social, o sociolingüístic pugui entrar a qüestionar la decisió estètica, aquesta porta és perillosa.

—**I vós per què cerqueu fer-ho tot en català?**

—Diguem-ho així: el 90% en català. Per què jo no escric per a fer un reflex realista de la realitat. I perquè la realitat no existeix. La realitat és metafísica? És sociopolítica? És sociolingüística? És religiosa? És espiritual? És materialista? És a dir, un marxista del XIX ortodox sortirà al carrer i veurà unes coses que potser un neoliberal anglès no veurà. I tots dos intenten reflectir fidelment la seva idea de la veritat, però són idees de veritat diferents. Per què no incorporo el castellà en el meu cas? Perquè la mena de realitat que m'interessa no l'entenc en aquest sentit de comunitats sociolingüístiques, o sociopolítiques que tenen les seves limitacions. M'interessa una altra idea de veritat. La pregunta és: com he d'escriure per captar aquesta idea de veritat? Aquí és on sí que reivindico absolutament total llibertat de l'escriptor i total llibertat de postular la idea de veritat que tinc.

—**Frase escoltada l'altre dia per la ràdio: “Les novel·les sobre Barcelona només són en castellà.”**

—Perdona? *Vida privada* de Sagarra. Julià de Jòdar. I per mi, tota l'escriptura de Monzó, tret de la novel·la *Benzina*, és novel·la de Barcelona. Per exemple.

—**Res a afegir?**

—Si vols una radiografia hi ha un tema que em preocupa: el drama que tenim amb la revista. En un trasllat ecològic, diria que és com les abelles. Si es moren les abelles, s'acaba el món. No és tan dramàtic, però sí que les revistes crec que funcionen en un sistema productiu com un espai de pas i de connexió.

—**De pas?**

—El pas, importantíssim, entre un escriptor que no ha publicat, però escriu i la seva primera obra. Normalment, un conte, una peça, un article, un assaig, un poema. És a dir, les revistes han fet aquesta feina. L'altre dia llegia les vegades que la revista *New Yorker* va fer escriure a Salinger “Un dia esplèndid pels peixos plàtans”. Aquell conte és un clàssic, no perquè Salinger sigui un geni, que

no dic que no, sinó perquè hi havia una revista que tenia l'autoritat i el saber per dir-li torna-hi, torna-hi, torna-hi. Quantes revistes de creació coneix i llegeix la gent? L'altra cosa que també em cridava l'atenció és fins a quin punt totes les institucions que tenim per generar un prestigi i consolidar un autor (penso en premis a obres publicades, les revistes, el reconeixement crític) funcionen. Totes aquestes instàncies són espais que en principi han de servir com a contrafigura del mercat de novetat, un embassament que desborda. I tot el sistema literari s'ha inventat aquestes altres contrafigures per dir que això no s'ho endugui la torrentada de les novetats. Aquests mecanismes els tenim per a corregir una miqueta. Funcionen?

—**Recomaneu-me dos llibres, si us plau?**

—*Els irredempts* (laBreu Edicions), de Cristina Garcia. Un d'aquests llibres discrets, escrits amb calma i amb paciència, que notes que hi ha hores i hores i hores en cada pàgina. I no em cansaré de defensar-lo, *l'Escuma* (Periscopi), el llibre de l'Helena Guilera. És una primera novel·la molt bonica, molt potent, molt sòlida, molt evocadora, molt lírica, que troba maneres de representar una experiència, allò que dèiem de l'autoficció, que no és immediata. Troba una manera de parlar del dol des de la física quàntica, amb la música, i ho fa amb una delicadesa, per mi, extraordinària.

[Podeu trobar *Sessió de control / Una casa fosca i un flagell* a La Botiga de VilaWeb](#)

